

Eve

**AMEGBETO
FE ABLODEVINYENYE
NU KPEĐODZINYA**

**Universal Declaration of
Human Rights**

**Sponsored by
The National Association of
Negro Business and Professional
Women's Clubs, INC.**

(U S A)

AMEGBETO JE ABLŌDEVINYENYE
ŊU KPEĐODZINYA

Published by
United Nations Department
of Public Information

ESIAWOE NYE AMEGBETO FE
ABLŌDEVINYENYE ņU KPEDODZINYA
NA GHANA DUKŌ LA ABE ALESI
XEXEME DUKŌ FOFUAWO ĐOE HEDA
ASI ĐE EDZIE LA ENE

Le fexleti, Dzome fe ņkeke 10-lia dzi le fe 1948 me la, Xexeme DukŌ Fofuawo fe Takpekpegā la da asi đe Amegbeto fe AblŌdevinyenye ņu Kpedodzinya siwo woņlŌ đe agbalēvi sia me la dzi. Le afŌđede toxe si zu đofe maņlŌ be ađe le Xexeme Dukwo fe xotutu me la, Takpekpegā la đoe DukŌ siwo katā le HabŌbŌ vevi sia me la dzi be woato mŌ sia mŌ nu akaka Kpedodzinya la đe wofe dukometŌwo dome. WoaņlŌ Kpedodzinya la, akla đe tefe siwo dze la be dukomeviwo nate ņu akpŌ wo axlē. Woata Kpedodzinya la đe agbalēwo me le gbegbŌgbŌ vovovowo me be amewo naxlē. Woaxlēe eye woade nyawo gŌme fitsofitso be amesiame nase wo gŌme nyuie. Wođoe be woafia nu tso Kpedodzinya la ņuti le sukuwo me kple hehexŌfe desiade, demee ađeke manŌmee eye womade dukŌ alo xŌđeasi nyigba ađeke le Kpedodzinya sia ņudŌwŌwŌ me, le dukŌ la fe dukplŌđodŌwo alo sewo ņu kuxi ađeke ta o.

javier perez de cuellar
(HabŌbŌkplŌlagā)

Wodzi amegbetọ desiade abe ablodevi ene eye monukpokpo na gomekpokpo su wo kata si sosoe.

Xexeme Dukọ Jofuawo fe Habobo doe edokui dzi be yeakpo gbo be amegbetọ desiade si dzo de xexe sia me la no agbe abe ablodevi ene le Kpedodzinya la nu eye yeado Kpedodzinya la de ngo ahaulita. Dodeasi vevi sia tso Xexeme Dukọ Jofuawo fe dodo siwo dzi woda asi do hedo kpe edzi be amegbetofomea kata ano agbe le ablode me eye woanye agbenon si fomevi dze na bubu la, me.

Le Amegbetọ fe Ablodevinyenye nu Kpedodzinya me la, Xexeme Dukọ Jofuawo to asi gomekpokpo si le amesiame si sosoe la dzi eye wode eme woko ha nyuie.

Gomekpokpo sia nye towo.

Towo wonye.

Dze agbagba nasro Kpedodzinya la nyuie be nase egome ha. Kpo gome le Kpedodzinya la taviuli kple edodo de ngo me, de wo nutu kple amegbetofome la kata ta.

AMEGBETO FE ABLODEVINYENYE
NU KPEDODZINYA
KPOKPLUYIDEME

Esi woḍe dzeṣi koṭṣe be, amegbetowo kaṭā fe gomekpokpo soṣṣe, anye gomeḍokpe na amegbetofomea fe ablodemenonṅ, nutefewowo kple nutifafa le xexeame ta la.

Esi eme va ko fāa be, ablodvinyenye si nye amegbetṅ deṣiade to la nu mabumabu akpo gbṅe woṭso be hlṅnuwowa de amegbetofomea nu va bo ta la, amewo fe dzitsinya va tsi tre de nuwona vloesia nuti ale woḍe adzṅbe heḍṅe kplikpaa be, le egbe xexe sia me la, ele be amegbetṅ nanṅ agbe le abloḍe me, aḍe efe didi agblo faa vovṅ manṅmee, asubṅ nusi dzi woḍṅ se, avo tso ṅṅdzidodoname si me eye hiakame maganye agbenṅṅ fe afṅklinu na ame hahoawo o nuti la,

Esi woḍo kpe edzi be, ehiā be se nadzṅ Amegbetṅ fe Ablodvinyenye nu Kpedodzinya la nu, be ametetedeto kple funyafunyawowa ame magawṅe be ame aḍeke nayi eḍokui ta uli ge to aglādzedze me o nuti la.

Esi wohiā vevie be woado dukṅ kple dukowo dome kadodo de ṅṅṅ le xexemedukowo kaṭā dome ta la.

Esi Xexeme Dukṅ Fofuawo de adzṅbe le woḍe Doḍo si te woḍe asie la me be, to Amegbetṅ fe

ablodevinyenye nu Kpedodzinya me la, amegbeto desiade, edanye nyonu alo nutsu o, fe gomekpokpo so eye wokpo mo be to esia me la, hadomegbenono azo de ngo, ablode asu amesiame si wu tsã eye agbenono nadze edzi nyuie na amesiame wu tsã ta la.

Esi duko siwo kata da asi d e Kpedodzinya dzi la de adzogbe be yewoakpo egbo be amesiame de bubu Kpedodzinya la kple amewo fe ablodemenono bliboe nu kpakple nkuléle de dodo la nuti to dekawowo me kple Xexeme Duko Fofuawo la.

Esi eme ko faa be gomekpokpo kple Ablodemenono gomesese tsitotsito nye nu vevito wu, hena takpokpo na adzogbedede sia bliboe ta la.

XEXEME DUKO FOFUAWO FE
TAKPEKPEGA LE GBEFA DEM:

Amegbetowo fe Ablodevinyenye nu Kpedodzinya sia be, enye dodo si dzi mieda asi do na amewo kata le xexeame godoo. Miele mɔkpɔkpɔ me be amesiame kple xexeame habobo desiaɖe le afisiafi azo de Kpedodzinya sia nu. Woakakae de xexeame kata to efiafia kple emedede na amewo me. Esia awoe be amewo nase Kpedodzinya la gome eye woaxoe, awo de edzi be, agbenɔnɔ natsɔ afo nyuie le Dukɔ siwo le Xexeme Dukɔ Fofuawo fe Habobo me la me. Wokpo mo be woakaka Kpedodzinya la de Xodeasinyigba siwo dzi dum dukɔ adewo le la ha me hena dzidzedzekpɔkpɔ.

KPEDODZINYA DODO 1

Wodzi amegbetowo kata ablodeviwoe eye wodzena bubu kple gomekpɔkpɔ sɔsɔe. Susu kple dzitsinya le wo dometo desiaɖe si eyata wodze be woano anyi le dekawowo blibo me.

KPEDODZINYA DODO 2-LIA

(1) Ele be amesiame nakpo gome le ablodeviyenye fe dodo siwo kata le Kpedodzinya la me me. Woawo dodo siawo dzi vovotodeameme manometoe de efe dzotsofe, nutigbalɛ fe amadede, nutsu alo nyɔnyuenyɛ, gbɛgbɔgblo, xosehamenɔnɔ, dunyahehamenɔnɔ, ame fe susu fe vovototo,

devinyenye alo dɔfe tɔxɛ aɔeke ta o.

(2) Gawu la, vovotodeameme madze le ame aɔeke fe dunyahenyawo alo efe dukɔa fe kadodo kple dukɔ bubuwo me o. Nenema ke ame la fe dukɔ si me wɔtso la ɔanye dukɔ nɔ-eɔokui si o, eɔanye xɔɔeasi dukɔ alo dukɔ manɔɔokuisi o, vovotodeameme nuwɔna aɔeke mayi edzi ku ɔe eɔu o.

KPEɔODZINYA ɔODO 3-LIA

Ele be amesiame nana agbe le abloɔe kple dedienɔɔ me.

KPEɔODZINYA ɔODO 4-LIA

Womatsɔ ame aɔeke awɔ kluvie alo aɔoe awɔbae o, woatsi kluvinyenye kple kluvisitsatsa nu gbidi le ma vovovoawo nu.

KPEɔODZINYA ɔODO 5-LIA

Womawɔ funyafunya ame, asɛ tame le eɔu, awɔ hlɔnu aɔeke ɔe eɔu, ahe to nɛ ahaɔi gbɛe o.

KPEɔODZINYA ɔODO 6-LIA

Woade bubu amesiame nu le asiasiafi abe

amegbeto ene le se la nu.

KPEĐODZINYA ĐODO 7-LIA

Amewo kata sɔ le se la dziwɔwɔ me eye wo kata akpo gome le se la fe wo taviuli me vovototomanɔmee.

KPEĐODZINYA ĐODO 8-LIA

Gomekpɔkpɔ le amesiame si le dukɔa fe uɔnuɔɔfɛwo hena ɔɔɔɔɔwɔwɔ siwo ku de efe abɔɔɔvinyenye fe kuxiwo nu abe alesi wole dukplɔse la me ene.

KPEĐODZINYA ĐODO 9-LIA

Womalé ame aɔeke akpasesɛtɔe, azi edzi de gaxɔme,alo anyae le dukɔa me de madzemadze dzi o.

KPEĐODZINYA ĐODO 10-LIA

Gomekpɔkpɔ sɔsɔe le amesiame si nu wotsɔ nya ɔo hekpɔe yi dukɔa fe uɔnuɔɔfɛ, afisi uɔnuɔɔla adodoe siwo matso afia ŋkuno o la, nade to efe nyawo me ku de efe gomekpɔkpɔ, efe ɔɔɔeasiwo kple hlɔnya desiade fomevi si woatsɔ de enu la me nɛ.

KPEĐODZINYA ĐODO 11-LIA

(1) Womabu ame ađeke agɔdzelae le wɔna ađe si to nuđeɖi me nɛ la ta le efe dukɔ me alo dukɔ bubuwo fe se nu nenyɛ be se ma menɔ anyi le amea fe vodadawɔxi o.

(2) Womabu ame ađeke agɔdzelae de nuwɔna ađe si mele dukɔa alo gbetadukɔ ađeke fe seawo me le xeyixi si me nya la dzo o. Nenema ke womana tohehe ađeke si kɔ wu esi sɔ kple amea fe vodada le xemaxi me o.

KPEĐODZINYA ĐODO 12-LIA

Ame ađeke mekpɔ mɔ atso sesɛ ađe nu ame bubu fe adzamegbenɔnya, efe fomenya, alo afemegbenɔnya me o. Ame ađeke mekpɔ mɔ ato mɔ ađeke dzi anya nu tso ame ađe kple ame bubuwo dome kadodonyawo ɣuti o. Nenema ke ame ađeke mekpɔ mɔ afo di ame bubu ɣkɔ alo agblɛ enu o. Se la de mɔ be ame ađe si ɣu woade afo sia fomevi do la, nauli edokui ta faa to se la ɣudɔwɔwɔ me.

KPEĐODZINYA ĐODO 13-LIA

(1) Amesiamɛ kpɔ mɔ adi tsa ayi dukɔ deɣiade

me, anɔ afisiafi si dzroe la, gake amea nakpɔ gbɔ be yemetso dukɔ si me ye le la fe lifowo o.

(2) Mɔnukpɔkpɔ le amesiame si be woadzo le efe dukɔ alo dukɔ bubu me eye woate ɲu atrɔ gbɔ va efe dukɔ me.

KPEÐODZINYA ÐODO 14-LIA

(1) Mɔnukpɔkpɔ le amesiame si, si aua yi dukɔ bubu me la si be woakpɔ sitsofe.

(2) Womagbe sitsofemɔnu kpɔkpɔ sia nana ame ne eva eme be wole eyome tim de vodada siwo meku de dunyahenyawo ɲu alo esiwo tsi tre de Xexeme Dukɔfofuawo fe dɔdɔwo ɲu o.

KPEÐODZINYA ÐODO 15-LIA

(1) Dumevinyenye fe gomekpɔkpɔ le amesiame si.

(2) Womatsɔ akpasesɛ axɔ dukɔmevinyenye le ame aɔke si o, eye womaxe mɔ na ame aɔke si di be yeatrɔ azu dukɔ bubu me tɔ la o.

KPEÐODZINYA ÐODO 16-LIA

(1) Mɔnukpɔkpɔ li na ɲutsu kple nyɔnu siwo

tsi nyuie ate ɲu aɖe srɔ la si be woaɖe amesi nyo na wo la, ado fome. Dzoɖsofe, dzrovinyenye alo subɔsubɔ manye mɔxenu o. Mɔnukpɔkpɔ sɔsɔe li na wo be woaɖe wo nɔewo. Nenema ke woagate ɲu agbe wo nɔewo hã faa.

(2) Womazi srɔɖeɖe ɖe ame aɖeke dzi o. Ele be srɔɖeɖe la nanye srɔɖela eveawo fe didi.

(3) Le dzɔdzɔme nu la, fomee nye gɔmedokpe na amegbetɔfomea, eyata enye dukɔ ɖesiade fe dɔdeasi be woakpɔ fome ɖesiade fe dedienɔɔ fe nyawo gbɔ.

KPEĐODZINYA ĐODO 17-LIA

(1) Mɔnukpɔkpɔ li be nunɔamesi ate ɲu anɔ ame ɖeka si eye woagate ɲu anɔ ame ma kple ame bubuwo si ɖe du.

(2) Womatsɔ akpasesɛ axɔ ame aɖeke fe nunɔamesi si le esi la o.

KPEĐODZINYA ĐODO 18-LIA

Amesiame kpɔ mɔ abu tame le eɖokui si le abɔɖe me, awɔ efe dzitsinya ɲuɖɔ abe alesi wɔlɔ ene eye wɔasubɔ le mɔ si dze eɲu la nu. Ablɔɖemɔnu sia gɔmee nye be ame aɖe ate ɲu agbe nu ɖa tso efe xɔse

gbɔ eye wɔagasubɔ nu bubu si wɔlɔ faa. Nenema ke wɔkpɔ mɔ anɔ edokui si ko alo abɔ ha kple ame bubuwo le subɔsubɔhawo me. Afia nu tso nusi wɔsubɔna la ɲuti le adzame alo gaglɔgbe to mɔ desiadɛ nu mɔxexe manɔmee.

KPEƉODZINYIA ƉOƉO 19-LIA

Amesiame kpɔ mɔ abu tame le edokui si eye wɔadɛ efe susu agblɔ faa mɔxexe manɔmee. Mɔnukpɔkpɔ sia lɔ susuwɔwɔ le ame ɔkuisi le ablɔɔ me ɔe eme. Esia gɔmee nye be ame adɛke mekpɔ mɔ ado akplamatsee le wɔna sia me o. Egalɔ mɔnu si wɔato ase nya tso ame bubuwo gbɔ kple alesi wɔana nyanya ame bubuwo hekpe ɔe susu siwo do go tso nyagbeɣadɛɔ ɔesiadɛ fomevi me kaka me. Le wɔna siawo me la, lifowo kura gɔ hã manye mɔxenu o.

KPEƉODZINYIA ƉOƉO 20-LIA

(1) Takpekpe kple hadede le ɲutifafa me fe ablɔɔ mɔnukpɔkpɔ, li na amesiame.

(2) Womazi ame adɛke dzi be woanɔ habɔɔ adɛ me o.

KPEĐODZINYA ĐODO 21-LIA

(1) Gomekpɔkpɔ le dukɔmevi ɔesiade si le efe dukɔ fe dzidudunyawo me. Ate ɔu anye eya ɔuto alo ametiatia aɔ wo tefe le akɔdada me.

(2) Mɔnukpɔkpɔ li na dukɔmevi ɔesiade sɔsɔe be woakpɔ gome le kpekpeɔɔɔ siwo keɔ dzidudu nana dukɔmeviwo katã la xɔxɔ me.

(3) Dzigudu ɔesiade fe ɔusẽ fe sɔti le efe dukɔmeviwo sime. Woade ɔusẽ sia afia le xeyixi tɔxewo dzi to ametiakɔdada siwo wowɔna le ɔɔɔ nyui me. Le akɔdada siawo me la, dukɔmevi siwo katã dze ada akɔ la, ade nu aɔaka me le adzame alo to akɔdada mɔnu bubu aɔe si dzi woda asi ɔo ɔudɔwɔwɔ me.

KPEĐODZINYA ĐODO 22-LIA

Hadomegbenɔɔ kple dedienɔɔ fe gomekpɔkpɔ li na dukɔmevi ɔesiade. Ehiã be dukɔmevi ɔesiade nakpɔ esia ade dzesii kɔtɔe to nunyanya tso efe dukɔ la fe ɔekawɔwɔ kadodo kple gbetadukɔwo ɔuti. Nenema ke wogahiãe hã be wɔanya nu tso kpekpeɔɔɔ siwo efe dukɔ la xɔna tso dukɔ bubuwo gbɔ le ga, hadomegbenɔnya kple dekonunyawo gome

hena eya abe dumevi ene kple ehati bubuawo fe
bubu kple tutudo si le vevie nuto la nuti.

KPEĐODZINYA ĐODO 23-LIA

(1) Dɔwɔwɔ fe mɔnukpɔkpɔ li na amesiame faa.
Amesiame atia dɔwɔna si nyo ne la. Ati efe dɔwɔwɔ
fe dzidzemekpɔkpɔ yome eye wɔauli amemaxɔmaxɔ
de do me ta vevie.

(2) Fetu deka fomeviwo xoxo de dɔwɔna deka
fomevi ta le afisiafi, fe mɔnukpɔkpɔ li na amesiame,
vovototomanɔmee.

(3) Fetu nyui xoxo fe mɔnukpɔkpɔ li na
amesiame. Esia awɔe be dɔwɔla la nate nu akpɔ eya
nuto, srɔa kple viawo dzi dzidzemetɔe abe alesi
wodze amegbetɔ be wɔano agbe nudzedzekpɔtɔe la
ene. Eye ne ehiã kura hã la woado alɔe abe
hadomegbenɔɔ fe vide ene.

(4) Amesiame kpɔ mɔ aɔo dɔwɔlawo fe habɔɔ
anyi alo age de desiade si wodo anyi xoxo la me de
efe dzidzemekpɔkpɔ mɔnuwo taviuli ta.

KPEĐODZINYA ĐODO 24-LIA

Mɔnukpɔkpɔ li na amesiame si nye

dzidududɔwɔla be woana gbɔdemee to mɔkeke nanae me le xeyixi tɔxe adewo dzi gake woaxe fetu dedi nɛ. Womaɛ ga aɛke le efe fetu la me ɛ xeyixi siwo me menɔ dɔ me la ta o.

KPEƉODZINYA ƉOƉO 25-LIA

(1) Agbenɔɔ dzidzemetɔe fe mɔnukpɔkpɔ li na amesiame bena efe lɛme nana sesie, eya nuto, srɔa kple viawo nana dedie to nuɖuɖu, nutata, xɔtutu, atikenya, kple kpekpeɖeɖunana bubu fomevi siwo hiã le hadomegbenɔɔ me la xɔxɔ me. Ne dɔwɔna mele ame aɛ si o la, mɔnupɔkpɔ li nɛ be ne edze dɔ alo zu wɔameto, srɔa ku alo wotsi heku amegã alo nyagã loo alo afɔku aɛ dzo ɛ edzi si awɔe be magate nu awɔ naneke le edokui si o hã la, woakpɔ kpekpeɖeɖu.

(2) Ele be wɔatsɔ belɛle tɔxe na vinwo kple ɖeviwo eye woana kpekpeɖeɖu wo.

(3) Ele be woakpɔ ɖevi siwo dzilawo ɛ wo nɛwo ɛ ɖoɖonu hafi dzi wo kple esiwo dzilawo meɛ wo nɛwo ɛ ɖoɖo nyuito nu hafi dzi wo o la dzi vovototomanɔmee.

KPEĐODZINYA ĐODO 26-LIA

(1) Mɔnukpɔkpɔ li na amesiame be wɔaxɔ hehe. Woaxɔ hehe siawo femaxee le gɔmedzesukuwo me. Ele be woazi amewo dzi be woaxɔ gɔmedzesuku fe hehe. Ele be mɔnukpɔkpɔ nanɔ anyi na hehexɔxɔ le aɔaɔudɔwo kple dɔwɔna tɔxewo me. Le sukukɔkɔwo dede gome la, woade mɔ na amesiwo ɲu ɲutete le la be woage de hehexɔfe siawo.

(2) Ele be hehenana amewo fe taɔɔdzinu nanye be woatu amegbetɔ ɔesiade ɔo hena efe amezuzu blibo. Ele hã be amegbetɔfomea, fe dzidzemekpɔkpɔ kple efe ablɔɔemenɔɔ fe gɔmedokpe nakpɔ ɲgɔyi yi to bubudede gɔmedokpe sia ɲu me. Esia ahe nugɔmesese, dzidodo kple xɔlɔwɔwɔ ade dukɔwo, gbegbɔgbɔwo kple xɔseha vovovoawo katã dome. Esia ana be Xexeme Dukɔ Ɔofuawo fe Habɔɔ fe nuwɔnawo nahe ɲutifafa va xexeame godoo.

(3) Dzilawo kpɔ mɔ atia hehe si fomevi wodi be wo viwo naxɔ la faa.

KPEĐODZINYA ĐODO 27-LIA

(1) Gbesiagbegbenɔɔ fe gomekpɔkpɔ li na amesiame. Esia gɔmee nye bena, mɔnukpɔkpɔ li na amesiame be woakpɔ gome le viɔe siwo hã dona tso

dzodzomenuwo n̄uti nunya kple adanudɔwɔnawo me.

(2) Mɔnukpɔkpɔ li be woauli ame ade fe nutove ta to se n̄udɔwɔwɔ me. Nutove sia ate n̄u anye agbalɛ̄n̄ɔ̄n̄ɔ̄, hakpakpa alo adanu nu bubu desiate fomevi si nye ame la fe asinudɔwɔwɔ si n̄uti tɔnyenye le n̄e.

KPEĐODZINYA ĐODO 28-LIA

Gomekpɔkpɔ li na amesiame be wɔdanɔ efe dukɔ me habɔbɔwɔ alo dutahabɔbɔ siwo me amewo fe mɔnukpɔkpɔwɔ kple ablɔdevinyenye fe nyati siwo dzi m̄ietɔ asii le Kpeđodzinya sia me la xɔ anyinɔ ɔo blibo.

KPEĐODZINYA ĐODO 29-LIA

(1) Gomekpɔkpɔ le dukɔ me n̄goyidɔwɔ wɔwɔ me. kpɔ dukɔmevi desiate fe n̄kume le afisi efe ablɔdevinyenye kple amegbetɔnyenye blibo le bɔbɔe le.

(2) Ele na amesiame be le efe mɔnukpɔkpɔ kple ablɔdevinyenye n̄uti dɔwɔwɔwɔ me la, wɔdanye amesi awɔ ɔe ɔo siwo dzaa dzi sea da asi ɔo la dzi hena sidzedze kple bubudede ame bubuwo fe gomekpɔkpɔwɔ kple ablɔdemenɔnɔ si hea agbe nyui nɔnɔ, tomefafa

kple dzidzeme sɔ gbɔ fũu vɛ, le ameha siwo dome sɔsɔminasɔe fe wɔnawo fo ke de to nyuie le.

(3) Mele be woawɔ mɔnukpɔkpɔ kple ablɔdevinyenye n̄uti dɔ le mɔnu siwo to vovo tso Xexeme Dukɔ Fofuawo fe taɔdodzinuwo kple didiwo gbɔ o.

KPEĐODZINYA ĐOĐO 30-LIA

Mele be ame aɔeke naɔe nanekɛ si le Kpeɔdodzinya sia me la gɔme abe dukɔ deka aɔe koŋ tɔ wɔnye ene o. Medze be ameha alo ame deka aɔeke natsɔe abe mɔnukpɔkpɔ ene awɔ wɔna aɔe alo aɔe afo aɔe si agblɛ nu le gomekpɔkpɔ kple ablɔdemɔnu siwo woxlɛ fia le Kpeɔdodzinya sia me la n̄uti o.